

Η ΑΣΚΗΣΗ ΤΗΣ ΨΥΧΑΝΑΛΥΤΙΚΗΣ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ ΣΤΟ ΙΔΡΥΜΑ

Σάββας Μπακιρτζόγλου, Ψυχολόγος-ψυχαναλυτής

Κέντρο Κοινωνικής Πρόνοιας Περιφέρειας Αττικής- Παράρτημα ΑΜΕΑ Ανατολικής Αθήνας (ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ).

Κατά τον Freud θα ήταν πειρασμός ειδικότερα για το νεαρό ψυχαναλυτή να πιστεύει ότι, μεταχειριζόμενος τη δική του ατομικότητα, θα βοηθούσε ώστε ο ασθενής να ξεπερνάει τις αντιστάσεις του. Υπό αυτό το πρίσμα θα φαινόταν στον αναλυτή απόλυτα επιτρεπτό έως και σκόπιμο να παρουσιάζει στον αναλυόμενο τα δικά του ψυχικά ελαττώματα και συγκρούσεις δίνοντάς του εμπιστευτικές πληροφορίες για τη ζωή του. Εδώ η λογική του νεόκοπου (άπειρου) αναλυτού θα ήταν ότι «η εμπιστοσύνη του ενός κερδίζει την εμπιστοσύνη του άλλου και όποιος απαιτεί οικειότητα από τον άλλο πρέπει να του δείξει και ο ίδιος οικειότητα» (S.Freud «η τεχνική της ψυχανάλυσης» σελ.15).

Εντούτοις στην ψυχανάλυση τα πράγματα είναι διαφορετικά στο μέτρο κατά το οποίο εδώ η διαδικασία δεν αφορά στην ψυχολογία του συνειδητού. Η εμπειρία έδειξε ότι μέσω μιας τέτοια «συναισθηματικής τεχνικής» πλησιάζουμε τις θεραπείες όπου ο ασθενής μέσω υποβολής μεταδίδει γρήγορα και ευκολότερα αυτά που ήδη γνωρίζει. Αυτή η τεχνική όμως δε βοηθάει ώστε να ξεσκεπάσουμε όσα του είναι ασυνείδητα, τουναντίον καθιστά τον ασθενή ακόμα πιο ανίκανο να ξεπεράσει βαθύτερες αντιστάσεις.

Σε πιο σοβαρές περιπτώσεις η τεχνική της αποκαλύψεως του αναλυτού αποτυγχάνει εξαιτίας της **απληστίας** που ξυπνάμε στον άρρωστο ο οποίος τότε ευχαρίστως θα ήθελε να αντιστρέψει τη σχέση και βρίσκει την ψυχανάλυση του ψυχαναλυτού πιο ενδιαφέρουσα από τη δική του.

Επιπροσθέτως η οικειότητα με το γιατρό δυσκολεύει τη λύση της μεταβίβασης που είναι ένα από τα προεξάρχοντα προβλήματα της θεραπείας. Εν τέλει κατά τον Freud «αν υποθέσουμε ότι στην αρχή είχαμε με αυτόν τον τρόπο κάποιο κέρδος, αυτό πληρώνεται τελικά με μια μεγαλύτερη αποτυχία» (S.Freud «η τεχνική της ψυχανάλυσης» σελ.16). Πράγματι, ο Freud καταδίκασε και απόρριψε αυτό το είδος

της τεχνικής. Προσέθετε ότι ο γιατρός πρέπει να είναι αδιαφανής για τον αναλυόμενο και σαν τον καθρέφτη να μη δείχνει τίποτα άλλο απ'ότι του δείχνουν.

Εντούτοις υποστήριζε ότι στα **ιδρύματα** αντίθετα, ο ψυχοθεραπευτής καλείται («είναι αναγκαίο»...) να ανακατέψει ένα κομμάτι ψυχανάλυσης με κάποια ποσότητα επίδρασης μέσω υποβολής για να πετύχει σε συντομότερο χρόνο φανερά αποτελέσματα... Σημειώνει όμως ότι σ'αυτήν την περίπτωση «πρέπει...να ξέρει ότι η μέθοδός του δεν είναι η μέθοδος της σωστής ψυχανάλυσης» (S.Freud «Η τεχνική της ψυχανάλυσης» σελ.16). Ο Freud δε δίσταζε να προτείνει, κάτω από συνθήκες παραμονής ασθενών στο **άσυλο**, την ανάγνωση ψυχαναλυτικών κειμένων για την προετοιμασία του θεραπευομένων και για τη δημιουργία μιας ατμόσφαιρας που θα ευνοήσει την επιρροή του ψυχαναλυτού.

Αντίθετα απέφευγε να συστήνει στους ασθενείς του σε ανάλυση την ανάγνωση ψυχαναλυτικών κειμένων. Απαιτούσε να μάθουν πάνω στον ίδιο τους τον εαυτό και τους διαβεβαίωνε ότι με αυτόν τον τρόπο θα μάθαιναν περισσότερα και πολυτιμότερα πράγματα απ'όσα θα μπορούσε να τους πει ολόκληρη η ψυχαναλυτική βιβλιογραφία.

Ο ιδρυτής της ψυχανάλυσης υποστήριζε ότι οι βιοτικές ανάγκες των ψυχαναλυτών τους υποχρεώνει να περιορίζονται στις εύπορες ανώτερες τάξεις της κοινωνίας, ενώ αναγνώριζε ότι για τις πλατιές μάζες που υποφέρουν αφάνταστα από τις νευρώσεις δεν μπορούν να κάνουν τίποτε. Εντούτοις σκεπτόταν ότι οι νευρώσεις απειλούν την υγεία του λαού όσο και η φυματίωση και, όπως και αυτή, και οι νευρώσεις δε θα μπορούσαν ν'αφεθούν στη ανίσχυρη ιδιωτική φροντίδα. Φανταζόταν ότι αν ποτέ δημιουργούνταν ιδρύματα ή ινστιτούτα υγείας με γιατρούς-ψυχαναλυτές αυτοί θα είχαν καθήκον να προσαρμόσουν την τεχνική τους στις νέες συνθήκες: «...κατά την μαζική εφαρμογή της θεραπείας τους θα ήταν μάλλον υποχρεωμένοι να νοθεύσουν το καθαρό χρυσάφι της ψυχανάλυσης με άφθονο τον χαλκό της άμεσης υποβολής και η υπνωτική επίδραση θα μπορούσε να βρει εκεί κάποια θέση... Όποια όμως κι αν είναι αυτή η ψυχοθεραπεία για τον λαό, από όποια στοιχεία κι αν αποτελείται, τα πιο δραστικά και πιο σημαντικά της συστατικά ασφαλώς θα παραμείνουν αυτά που προέρχονται από την αυστηρή ανόθευτη ψυχανάλυση» (S.Freud «η τεχνική της ψυχανάλυσης σ.86).

Εντούτοις πολλές από τις αναλυτικές θεραπείες ή άλλες τεχνικές θα ήταν αδύνατο να εφαρμοστούν χωρίς την παράλληλη ύπαρξη της χημειοθεραπείας, της βραχείας νοσηλείας, της υποστήριξης και παρακολούθησης του θεραπευόμενου από μια ολόκληρη ψυχιατρική ομάδα.

Ο ψυχίατρος-ψυχαναλυτής Παναγιώτης Σακελλαρόπουλος ήταν από τους πρώτους που εισήγαγαν εν Ελλάδι την Ψυχαναλυτική ψυχοθεραπεία στην πρόληψη και τη δημόσια περίθαλψη. Κατ'αυτόν η δημόσια περίθαλψη θα είχε πολλά να κερδίσει από τη συστηματική εφαρμογή ψυχοθεραπειών ψυχαναλυτικής έμπνευσης (μέσω σχετικής τροποποίησης της κλασσικής ψυχαναλυτικής θεραπείας). Η εφαρμογή της **ψυχαναλυτικής ψυχοθεραπείας** συνιστά ένα χαρακτηριστικό της Ψυχιατρικής Μεταρρύθμισης στη Γαλλία ήδη από το 1958.

Στα ψυχιατρικά νοσοκομεία μπορούν να πραγματοποιούνται -μεταξύ άλλων- μακρόπνοες «face to face» εργασίες **ψυχαναλυτικών ψυχοθεραπειών** εισάγοντας παραμέτρους τροποποίησης της παραδοσιακής ψυχανάλυσης. Εδώ δεν υποστηρίζεται η «φειτοποίηση» της ψυχανάλυσης (ντιβάνι-πολυθρόνα-σιωπή-ερμηνεία), σχήμα εξαιρετικά δύσκολα μεταφερόμενο σ'ένα δημόσιο πλαίσιο. Το θεραπευτικό πλαίσιο προσαρμόζεται ανάλογα με τον τόπο και με τη φάση που περνάει ο άρρωστος.

Κατά τον R. Angelergues 1989 ο σχολαστικός ή ο συστηματικός επιστήμονας ή θεραπευτής μπορεί να αστοχεί στο μέτρο κατά το οποίο αυτός χαρακτηρίζεται από ένα ματαιόδοξο και δύσκαμπτο πνεύμα και δε δέχεται την αντίθεση.

Ο Σακελλαρόπουλος υποστηρίζει ότι το ψυχαναλυτικό πρίσμα συντηρείται παρά τον δημόσιο χαρακτήρα του πλαισίου, αν :

-ο θεραπευτής «βλέπει ψυχαναλυτικά» ανεξαρτήτως εργασιακού πλαισίου.

-αναζητά πίσω από κάθε σύμπτωμα την ενδοψυχική σύγκρουση και τους ασυνείδητους μηχανισμούς που οδήγησαν στη δημιουργία της.

-μέσω των συμβόλων, της λειτουργίας της προβολής και της μετάθεσης στο παραλήρημα ή στο όνειρο αναζητά τα πραγματικά βαθύτερα αίτια της νόσου, την δεσπόζουσα αντικειμενοτρόπο σχέση, το ρόλο του περιβάλλοντος.

-εμπιστεύεται τα μηνύματα που του δίνει το ασυνείδητό του (διαίσθηση) η οποία μπορεί να οδηγήσει στην υπόθεση ενός αιτίου.

-κάθε θεραπεία του στο Ίδρυμα, στο Νοσοκομείο ή στο Κέντρο Ψυχικής Υγείας βασίζεται στη θεραπευτική σχέση θεραπευτή θεραπευόμενου (μεταβίβαση). Στα οξέα περιστατικά η εγκατάσταση της μεταβίβασης μπορεί να γίνεται μαζικά και ταχύτατα.

Κατά τον Σακελλαρόπουλο «...η μεταβίβαση του αρρώστου αφορά ολόκληρη την ψυχιατρική ομάδα και, ακόμα περισσότερο επενδύει στην ψυχιατρική υπηρεσία, άλλως ειπείν στον **θεσμό** που τον έχει αναλάβει. Οι αντικειμενοτρόπες σχέσεις του θεραπευόμενου πραγματοποιούνται στην έννοια **«ψυχιατρική ομάδα»**, στο **αφηρημένο αντικείμενο και όχι μόνο στα άτομα**. Κρυσταλλώνεται όμως κατά περιόδους σε συγκεκριμένο άτομο. Αυτή η **συλλογική μεταβίβαση** έχει μια ρευστότητα αλλά δεν παύει να είναι έντονη και παραγωγική»

Από την άλλη μεριά ο έλεγχος της αντιμεταβίβασης και η επεξεργασία των (κυρίως ασυνείδητων) συναισθημάτων του θεραπευτή για τον άρρωστο, την οικογένειά του αλλά και τους συναδέλφους του και το έργο τους συνιστά έναν προεξάρχοντα στόχο της ψυχιατρικής ομάδας. Επίσης οι εποπτείες των θεραπειών είναι καθορισμένες και συστηματικές (δύο ή και περισσότερες ώρες ατομικής ή ομαδικής εποπτείας για κάθε νέο θεραπευτή).

Κατά τον ψυχίατρο-ψυχαναλυτή Θανάση Τζαβάρα « οι πρόοδος της ιατρικής, οι μετακινήσεις των νοοτροπιών και οι κοινωνικές ανάγκες εγκαλούν πλέον συστηματικά τους ψυχαναλυτές να εγκαταλείψουν, μερικώς τουλάχιστον, την ουδετερότητα των γραφείων τους και να εκφραστούν και να δράσουν και “extra muros”...να **συνοδεύσουν** όλο και πιο συχνά υποφέροντα υποκείμενα για την επίτευξη μιας όσο το δυνατόν ηρεμότερης και ομαλότερης μετάβασης από τη ζωή προς το θάνατο... να ανοίξουν επιτέλους τις πλήθος κλειστές πόρτες της ψυχαναλυτικής τεχνικής» (Θανάσης Τζαβάρας «Ο θάνατος του Freud», στο «Εκ των Υστέρων», ψυχαναλυτικό περιοδικό, Ιούνιος 2002, σελ. 28).

Βιβλιογραφία

1. Σακελλαρόπουλος Π. «Ψυχαναλυτική Ψυχοθεραπεία και δημόσια περίθαλψη», Ψυχολογικά Θέματα, 1989, τόμος 2, τεύχος 1

2. Τζαβάρας Θ.«Ο θάνατος του Freud», στο «Εκ των Υστέρων», ψυχαναλυτικό περιοδικό, Ιούνιος 2002, σελ. 28).
3. Freud S. (S.Freud «Η τεχνική της ψυχανάλυσης», εκδ. ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ, Αθήνα 1984)